

Høgskulen
på Vestlandet

BACHELOROPPGAVE

Faktorer og konsekvenser for at ungdom utsettes for
arbeidsmarginalisering

Factors and consequences of youth being exposed to work
marginalization

ANJA OMLAND

Kandidatnummer: 416

Sosiologi – ungdomssosiologi SO590

Fakultet for økonomi og samfunnsvitenskap/ Høgskulen på
Vestlandet

Innleveringsdato

23.05.2022

Jeg bekrefter at arbeidet er selvstendig utarbeidet, og at referanser/kildehenvisninger til alle kilder som er brukt i arbeidet er oppgitt, jf. *Forskrift om studium og eksamen ved Høgskulen på Vestlandet, § 12-1.*

Sammendrag

Denne bacheloroppgaven handler om mulighetene Norske ungdom har for å komme inn på dagens arbeidsmarked. Oppgaven belyser ulike faktorer for at ungdom kan ha utfordringer med å få seg jobb, og ulike konsekvenser det kan ha dersom de opplever ufrivillig arbeidsledighet. For å belyse faktorer og konsekvenser har jeg brukt litteraturstudie som metode.

Den sosiologiske teorien sier at det har vært endringer på arbeidsmarkedet, disse endringene har over tid vært med på å endre tankegangen til mennesket. Ungdommene som over tid blir stående uten jobb kan bli stemplet som avvikere, da det i Norge er en normalt tilstand å være i arbeid. Dersom ungdommene over tid blir stående som arbeidsledige vil det være starten på en prosess med arbeidsmarginalisering som til slutt kan føre til at ungdommene blir ekskludert fra samfunnet.

Funnene er presentert i form av faktorer som kan påvirke ungdommens mulighet. De ulike faktorene jeg belyser i oppgaven er lav utdanning, lav sosioøkonomisk status, dårlig helse, liten eller ingen arbeidserfaring og endringer på arbeidsmarkedet.

Abstract

This bachelor is about the opportunities Norwegian youth have to enter today's labor market. This task sheds light on various factors that young people may have challenges finding a job and the various consequences it can have if they experience involuntary unemployment. To shed light on factors and consequences, I have used literature study as a method.

The sociological theory says that there have been changes in the labor market, these changes have overtime change the way people think. In Norway it is a normal condition to be at work, the young people who over time will be standing without a job can be labeled as deviants. If the young people remain unimplemented over time, it will be the start of a process of work marginalization that in the long term can lead to the young people being excluded from society.

The findings are presented in the form of factors that can affect the opportunities for young people. The various factors I illuminate in the thesis are low education, low socioeconomic status, poor health, little or no work experience and changes in the labor market.

Innholdsfortegnelse

1.1 Bakgrunn for valg av tema.....	3
1.2 Problemstilling	4
1.3 Avgrensing	4
1.4 Oppgavens oppbygging.....	5
2. Valg av metode.....	6
2.1 Hvorfor problemstillingen er et sentralt sosiologisk tema	6
3. Teori	7
3.1 Betydning av den nye kapitalismen	7
3.2 Symbolsk interaksjonisme	7
3.3 Arbeidsmarginalisering	8
3.4. Sosioøkonomisk status	8
4. Faktorer til arbeidsledighet for ungdom.....	10
4.1 Endringer på arbeidsmarkedet som faktor for sårbare ungdom.....	14
4.2 Konsekvenser av å ikke komme inn på arbeidsmarkedet	15
5. Drøfting	18
5.1 Anekdotisk evidens fra praksisperiode	22
6. Konklusjon	23
7. Litteraturliste	24

1. Innledning

I overgangen fra ung til voksen går vi mennesker gjennom flere utfordringer og overganger som kan oppleves som skremmende for mange. Ungdomstiden er en sårbar periode. Kroppen endrer seg, samtidig som vi skal prestere på flere områder. Man skal være en god venn, en god elev og en god datter/sønn, samtidig som vi skal utvikle vår egen identitet.

I denne oppgaven ønsker jeg å se nærmere på norske ungdommers overgang fra utdanning til arbeid, og hvilke ulike faktorer som kan ha betydning for at noen ungdommer stiller dårligere i kampen om jobbene enn andre. Ifølge statistisk sentralbyrå (SSB) er ungdom generelt mer utsatt for arbeidsledighet enn befolkningen ellers i kampen om jobbene (Sandvik & Rønning, 2007). I Norge er det i dag en normaltilstand å være i fast arbeid, og det vil derfor være en unntakstilstand dersom man er arbeidsledig. Jeg ønsker derfor å se nærmere på konsekvenser dette kan ha for ungdommene. Basert på folkehelse rapporten til Folkehelseinstituttet er det helsefremmende å være i arbeid (Skogen, 2014). Dersom ungdommene i tillegg sliter med andre utfordringer, kan det for disse bli et stort nederlag om dem ikke kommer seg inn på arbeidsmarkedet selv om de ønsker det.

Før i tiden var overgangen fra skole til arbeid en lineær overgang hvor de fleste ungdom gikk i samme retning. Den lineære overgangen innebar at de etter å ha fullført grunnskolen gikk ut i arbeid. På denne tiden var det flere jobber som ikke krevde særlig utdanning eller særlig formell kompetanse, og etterspørselen for denne type arbeid var stor. Arbeidet var gjerne i industrien, og innebar lav lønn og dårlige arbeidsforhold, men jobben var stabil og skapte en stabil inntekt. I dagens samfunn er ikke denne overgangen like lineær. Dagens retning er preget av lengre utdanning, individualisering, friår, deltidsstillinger og midlertidighet (Furlong, 2013, s. 72) Dette kommer av at flere arbeidsplasser stiller krav om høyere utdanning, formell kompetanse og arbeidsinnvandring. I tillegg er det i dagens samfunn flere kvinner som tar del i arbeidsmarkedet enn tidligere. Dette fører til at etterspørselen til denne typen arbeid for ungdom ikke lenger er like stor som før.

1.1 Bakgrunn for valg av tema

Det er flere mulige årsaker til arbeidsløshet blant ungdom. Det kan oppstå etter fullført skolegang, dersom de har droppet ut av skolen, grunnet oppstått nedsatt funksjonsevne eller arbeidsmarginalisering. I løpet av livet vil de fleste oppleve en kortere periode med arbeidsledighet, og det vil oftest være en uskadelig periode (Halvorsen, 2010, s. 23). Til tross for at flere ungdommer opplever at det er vanskelig å komme inn på arbeidsmarkedet så får de

fleste jobb til slutt. Problemet oppstår når arbeidsledigheten varer over en lengre periode, dette er ofte de første skrittene mot marginalisering fra samfunnet (Halvorsen, 2010 s. 23). Temaet begynte å interessere meg da jeg var i praksis samtidig så er det et viktig for samfunnet å vite hva årsakene er for at ungdommer ikke kommer inn på arbeidsmarkedet, selv om motivasjonen for å jobbe er til stede.

1.2 Problemstilling

I denne oppgaven skal jeg fra et sosiologisk perspektiv se på hvilke faktorer som er med på å påvirke ungdommenes inngang til arbeidsmarkedet, om det har oppstått endringer i hvilke jobber som er tilgjengelig for ungdommer. Jeg skal også se på konsekvenser arbeidsledighet har for ungdommene. Hovedproblemstillingen min er:

Hvilke faktorer er med på å påvirke ungdommens inngang til arbeidsmarkedet

1.3 Avgrensing

På grunn av oppgavens omfang, har jeg måttet gjøre noen avgrensinger.

Ungdommene i oppgaven er begrenset til å gjelde arbeidsledige i Norge. For å bli regnet som arbeidsledig i Norge må man ifølge SSB sin definisjon oppfylle vilkårene om å forsøke å skaffe seg jobb i løpet av de siste 4 ukene, og kunne påtatt seg arbeid i løpet av 2 uker (Statistisk sentralbyrå). Det vil derfor ikke være relevant å se på ungdom som går under kategorien Not In education, employment, or training (NEET). Det finnes mye forskning på denne gruppen, men det er en svært heterogen gruppe som omhandler alle ungdommer som verken er i utdanning eller jobb. Avgrensningen om å være arbeidsledig innebærer at ungdommene forsøker og ønsker å få jobb. I oppgaven skriver jeg om ungdommene som «aktuelle ungdom» for å poengtere at jeg referer til ungdom som er ufrivillig arbeidsledig.

Fullført utdanning omtales i denne oppgaven som fullført videregående skole. Det gjelder både yrkeslinje og studiespesialiserende.

Tallmaterialet som brukes i oppgaven er avgrenset ved at jeg bare bruker tallmateriale fra tidligere enn 2019 da koronapandemien brøt ut. Jeg vil da gå glipp av de nyeste tallene, men på grunn av nedstenging og permitteringer vil det være en unntakstilstand i forhold til hvordan normalsituasjonen er. På bakgrunn av SSB sin definisjon av ungdom vil alderen i tallmaterialet i hovedsak gjelde 15-24 år.

1.4 Oppgavens oppbygging

Denne oppgaven består av seks deler: 1. Innledning, 2. Valg av metode, 3. Teori, 4. Faktorer til arbeidsledighet for ungdom, 5. Drøfting og til slutt 6. Konklusjon. Innledningsvis har jeg presentert oppgavens problemstilling, og hvorfor jeg har valgt å skrive om dette temaet. I det følgende kapitlet vil jeg presentere valg av metode for å kunne besvare problemstillingen på best mulig måte. Videre vil jeg presentere teorigrunnlaget for undersøkelsen, og trekke frem sentrale begreper. I kapittel 4 vil jeg legge fram funnene jeg har gjort i forhold til hvilke faktorer som er med på å påvirke ungdommenes inngang til arbeidsmarkedet. I kapittel 5 vil jeg drøfte disse funnene, og til slutt, i kapittel 6, vil jeg forsøke å gi en besvarelse på problemstillingen min i konklusjonen.

2. Valg av metode

For å besvare problemstillingen har jeg benyttet litteraturstudie. Denne metoden innebærer å bruke litteratur som allerede finnes for å kunne svare på problemstillingen. For å finne litteratur til oppgaven, har jeg brukt søketjenestene Oria, Google Scholar og Idun for å finne troverdige artikler, rapporter og bøker. Jeg har også gått gjennom pensumlitteratur fra kursene «SA592 arbeidssosiologi med metode» og «SA598 ungdom og ulikhet» for å hente inspirasjon. Søkeordene som er brukt er i hovedsak «ungdom og arbeid», «konsekvenser av arbeidsledighet» og «arbeidsmarginalisering». En ulempe som kan komme av litteraturstudie er at man kan ende opp med å søke seg frem til det man ønsker skal stå der. Jeg har derfor konsekvent brukt kilder som er basert på uttalelser fra fagpersoner, undersøkelser og tallmaterialet.

For å finne litteratur som er direkte knyttet til de aktuelle ungdommene for oppgaven, har jeg brukt boken *Ung voksen og utenfor: mestring og marginalisert på vei til voksenliv* av Hyggen & Hammer (2013). Boken er basert på undersøkelser i form av tall og intervjuer med ungdom for å belyse problemer som oppstår i fasen fra ung til voksen. For å forstå mer av det å være arbeidsledig har jeg lest i boken «*Når det ikke er brukt for deg: arbeidsløshet og levekår*» av Halvorsen (2010). Denne boken har som mål å belyse konsekvensene av å ikke komme inn på arbeidsmarkedet, og tar opp samfunnskapte årsaker til arbeidsledighet.

2.1 Hvorfor problemstillingen er et sentralt sosiologisk tema

Sosiologi handler om å forstå hvordan mennesker blir formet og påvirket av sine sosiale omgivelser (utdanning.no, 2016). Det handler om samfunnsforholdene som er med på å skape begrensninger og muligheter for samfunnet, samtidig som grupper og enkeltmennesker er med på å forme samfunnet. Arbeidssosiologi handler om å forstå viktigheten av å være i arbeid. Denne oppgaven er relevant innen ungdomssosiologi for å belyse faktorer fra aktør- og strukturperspektiver som kan påvirke ungdom sin mulighet å få jobb.

3. Teori

I dette kapitlet vil jeg presentere teorigrunnet for oppgaven. Jeg vil her trekke frem sentrale begreper som jeg ser på som relevante for oppgavens problemstilling. *Den nye kapitalismen, symbolsk interaksjonisme, arbeidsmarginalisering og sosioøkonomisk status.*

3.1 Betydning av den nye kapitalismen

For å belyse endringer som har skjedd på arbeidsmarkedet har jeg brukt Enebakk sin oversatte versjon av Richard Sennett sin bok fra 2001 «*Det fleksible mennesket, personlig konsekvenser av å arbeide i den nye kapitalismen*». Sennett er en moderne sosiolog, som er opptatt av samfunnsvitenskap. Den gamle kapitalismen var preget av rutiner og langsiktige mål. Den nye kapitalismen er derimot preget av at man skal være mer fleksibel, kortsiktighet og raske økonomiske avkastninger (Sennett & Enebakk, 2001, s. 7). Sennett mener at den nye kapitalismen har ført til store endringer i arbeidslivet som igjen har endret menneskebildet og vårt syn på personlig karakter. Et eksempel Sennett har brukt for å illustrere denne overgangen handler om Enrico som er en eldre mann som levde det som kalles ett lineært liv. Han jobber to jobber og har brukt 15 år på å spare til hus og spare penger slik at barna kunne gå på collage. Han hadde langsiktige mål, og levde et liv som var preget av repetisjon og lite utfordringer, men samtidig skapte trygghet. Sønnen Rico en yngre elektroingeniør, som allerede i ung alder hadde hatt flere jobber og hadde flyttet fire ganger med familien. Rico levde en livstil uten langsiktige mål og var åpen for endringer og til å sjanse. Hver gang han har flyttet har han måtte nullstille seg og skape nye relasjoner på jobben og i nabolaget. Barna hans vokser opp med å hele tiden må nullstille seg og bygge nye relasjoner på grunn av nye skoler eller barnehage. Dette vil føre til at man hele tiden har overfladiske forhold til personene rundt seg da det vil være unødvendig å knytte seg for mye til nye personer hver gang man skal flytte. På denne måten mener Sennett at den nye kapitalismen har endret menneskesynet våres.

3.2 Symbolsk interaksjonisme

Howard Becker (1973) skriver i sin bok «*Outsiders: studies in The sociology of deviance*» om hvordan ulike samfunn og sosiale grupper skaper ulike former for avvik. Han kaller konsekvensen av samfunnet sin makt «symbolsk interaksjonisme». Individene i samfunnet vil alltid leve etter andres forventinger om hva de burde gjøre. Becker mener at det er særlig to måter samfunnet skaper avvik på, dette kaller han stempelingsteori. Den ene teorien handler om

det å generalisere med utgangspunkt i statistikk som er utført. Er man under eller over gjennomsnittet vil man ifølge teorien være ett avvik fra den dominerende gruppen. Den andre stemplingsteorien er den medisinske forståelsen av avvik. Det innebærer at folk med ulike sykdommer blir stemplet ut ifra hvilken diagnose de har. Becker sitt mål med teorien er at det ikke er individet i seg selv som er problemet, men samfunnet sin tilretteleggelse for personer med diagnoser eller kanskje ikke er helt gjennomsnittlig.

3.3 Arbeidsmarginalisering

Marginalisering er innen sosiologi en prosess hvor individer eller en gruppe er på grensen til å falle utenfor samfunnet (Aanesen, 2020). Ungdom deltar på ulike arenaer i samfunnet og marginalisering skjer innenfor de ulike arenaene. Selv om man opplever å bli marginalisert fra ett område er det ikke slik at man automatisk blir marginalisert fra ett annet (Aanesen, 2020). Marginalisering handler ikke bare om atferden til individene eller gruppen, men det handler også om hvem i samfunnet som har symbolsk makt til å kategorisere andre. Denne oppgaven skal sette søkelys på området innen arbeidsmarginalisering. Den typen som handler om at ungdommene i overgangen fra utdanning til normalt arbeidsforhold og blir marginaliser fordi de havner i en uønsket situasjon. Ungdommene blir stående i et dilemma hvor de selv ønsker å komme ut i jobb, men ikke kommer inn på arbeidsmarkedet.

3.4. Sosioøkonomisk status

Sosioøkonomisk status handler om å se på sosiale- og økonomiske forhold som årsak til posisjonen man har i samfunnet, altså hvilken klasse man tilhører (Tjernshaugen & Tjora 2022). Familiens sosioøkonomiske status er ofte målt i om den er høy eller lav. Den sosiale kapitalen handler om verdiene og ressursene man har rundt seg, og hvilke sosiale grupper man er medlem av og hvilke nettverk man har rundt seg til å tilegne seg ny kunnskap og nye innspill. Pierre Bourdieu er en kjent sosiolog, han var opptatt av å se på de skjulte maktstrukturene i samfunnet. I artikkelen (2006) «*kapitalens former*» skriver han om hvordan klasseforskjeller gjenskapes og videreføres i sosiale relasjoner. I tillegg til sosial og økonomiske forhold så er han opptatt av de kulturelle forholdene. Bourdieu mener at det er for enkelt å bare se på det sosiale- og økonomiske kapitalen når man ser på overføring fra foreldre til ungdom. Han mener det også er viktig å se på den kulturelle kapitalen, den handler om å kunne forstå den dominerende klassens koder, og deres for kunnskap og erfaring. Disse kodene overføres fra foreldrene til ungdommene. Forståelse av disse kodene uttrykker og definerer hvem vi er, og hvilken gruppe

vi tilhører (Backer & Hagen 2020). Det kommer frem i måten vi oppfører oss, hvilke holdninger vi har og hvordan man forholder seg til andre mennesker. Han illustrerer ulikhetene i samfunnet med at alle mennesker har ulike kort på hånden i møte med andre mennesker og samfunnet. Disse kortene er ikke like synlig for andre rundt. Det som avgjør hvilke kort man har på hånden er erfaringer og lærdom man har fått i oppveksten.

4. Faktorer til arbeidsledighet for ungdom

I denne delen skal jeg presentere hvilke funn jeg har gjort som kan være mulige faktorer som gjør at noen ungdommer stiller dårligere i kampen om jobbene. Selv om flere av faktorene tilsier at det skal være vanskeligere for de aktuelle ungdommene å komme seg inn på arbeidsmarkedet, er det likevel ikke en garanti for at det gjelder alle. Det finnes ungdommer som er unntak fra de ulike faktorene jeg beskriver.

Den første faktoren handler om at ungdom generelt er særlig utsatt på arbeidsmarkedet (Sandvik & Rønning, 2007 s. 48). Dersom ungdommen er under 18 år gjelder kapittel 11 i arbeidsmiljøloven som gir skolepliktige barn under 18 år begrenset arbeidstider. Den kommer frem av §11-2 at det er forbud mot nattarbeid §11-3 og de har krav på mer pauser enn andre ansatt etter §11-5 (arbeidsmiljøloven, 2006, kapittel 11).

En annen faktor som kan være avgjørende er ungdommens utdanningsnivå. Det kommer frem i artikkelen «*arbeid og utdanning*» en undersøkelse gjort av SSB som har sett på folks livskvalitet og levekår at personer som har høyere utdanning stiller sterkere på arbeidsmarkedet i kampen om jobbene (With, 2017). Tabell 1 er hentet fra statistikkbanken til SSB som er et verktøy som gjør det mulig å tilpasse tabeller ved hjelp av SSB sitt eksisterende datamateriale. Tallene er basert på «*arbeidskraftundersøkelsen*» som er en undersøkelse SSB utfører årlig med mål om å kartlegge hvor mange av befolkningen som er sysselsatt eller arbeidsledige. Tabellen viser antall ungdom (1000 personer) mellom 15-24 år som er arbeidsledige, basert på hvilket utdanningsnivå de har.

Tabell 1 08410: undersysselsatte og arbeidsledige (1000 personer), etter kjønn, alder, utdanningsnivå, statistikkvariabel og år (statistikkbanken, 2022)

	Arbeidsledige									
	2010	2011	2012	2013	2014	2015	2016	2017	2018	2019
Begge kjønn										
15-24 år										
Grunnskolenivå	25	22	22	24	18	25	26	25	21	21
Videregående skolenivå	10	9	9	11	10	13	14	12	12	13
Universitets- og høghskolenivå	2	2	3	2	1	2	2	3	2	3

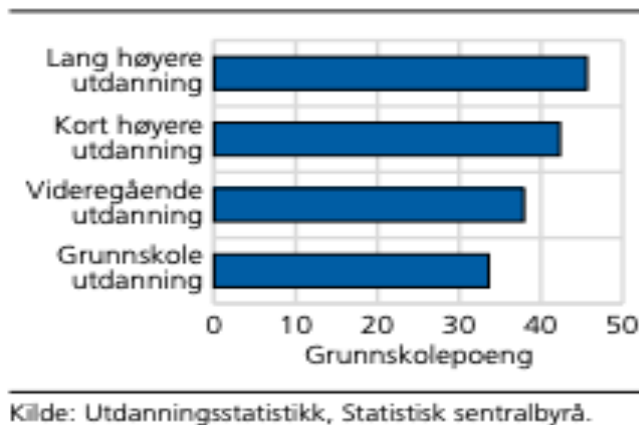
Tabellen viser at ungdom med grunnskolenivå utdanning har betydelige høyere arbeidsledighet enn om man har fullført høyere utdanningsnivå. Arbeidsledigheten til ungdom som har fullført

videregående er dobbelt så lav for de ungdommene som i tillegg til den obligatoriske grunnskolen har fullført videregående. Universitet og høyskole utdanning har tydelig lavest arbeidsledighet i forhold til utdanningsnivå. Tallene har vært ganske jevne gjennom 9 år, fra 2010-2019. Det er derfor rimelig grunn til å tro at utdanning er en faktor som påvirker ungdommers mulighet til å skaffe seg jobb.

En annen mulig faktor for at ungdommen sliter med å komme seg inn på arbeidsmarkedet er at de er vokst opp i en familie med lav sosioøkonomisk status. Forskning på sosiale ulikheter viser at ungdom som kommer fra familier med lav sosioøkonomisk status sliter mer med fysiske og psykiske helseplager enn ungdommer som kommer fra familier med høy sosioøkonomisk status (Ødegård & Pedersen, 2013, s. 218).

Det kommer også frem i forskning gjort av Folkehelseinstituttet at foreldrenes utdanningsnivå påvirker barnas psykiske helse (Torvik, 2020). Studiet viser at barn og ungdom som vokser opp med foreldre med kort utdanning har økt risiko for selv å få problemer på skolen. Torvik presiserer også i studiet at det ikke er foreldrenes utdanningsnivå i seg selv som påvirker barna. Det er de livsbetingelsene som utdanningsnivået påvirker innen de sosiale og økonomiske mulighetene (Torvik, 2020). Disse livsbetingelsen innebærer at foreldre med lav sosioøkonomisk status har lav inntekt og jobber ofte lange arbeidsgiver eller flere jobber samtidig. De har da ikke samme mulighet til å investere like mye tid og penger i ungdommen som de med høy sosioøkonomisk status. Som tidligere nevnt kan lav utdanning være en faktor for at ungdommen ikke får jobb. Foreldrene sitt utdanningsnivå er også en faktor for hvordan ungdommene presterer på skolen.

Figur 1 gjennomsnittlig grunnskolepoeng, etter foreldrenes utdanningsnivå. 2013 (Ekren, 2013, s.21)

Figur 1 viser barn i grunnskolen sine skoleprestasjoner i 2013. Prestasjonen til barna er målt i grunnskolepoeng, og det er elevenes resultater i de forskjellige fagene som er med på å danne grunnlag for opptak til videregående skole. Altså karakterene de får på ungdomsskolen. Figuren er basert på foreldrenes sosiale bakgrunn, det vil si den av foreldrene som har høyest utdanning (Ekren, 2013, s.21). Kort høyere utdanning tilsvarer at foreldrene har fra to til fire år etter videregående, lang høyere utdanning tilsvarer mer enn frie års utdannelse. Resultatet i tabellen viser at barna av foreldre med høyere utdanning presterer bedre enn barn av foreldre med lavere utdanning. Foreldrenes utdanning vil altså kunne påvirke prestasjonen til barna.

Sosialisering er en prosess som foregår hele livet, og handler om hvordan vi påvirkes av omgivelsene rundt oss (Skirbekk & Tjora, 2022). Foreldrene er en del av det som kalles primærsosialiseringen, lagt til grunn at barnet vokser opp med begge foreldrene, så vil de være en av de viktigste kilden til omgivelsene barnet påvirkes av i løpet av de første årene. Foreldrene vil da være med på å påvirke identiteten barnet utvikler. I rapporten «*utdanningsløpet til personer født i 1975, 1985 og 1995*» viser de at sju av ti ungdommer følger i foreldrenes fotspor i utdanningsnivå (Keute, 2019 s. 19). Dersom barna er vokst opp med foreldre som har høy utdanning kan det være med på å motivere barnet til å jobbe hard med skole for å oppnå det samme.

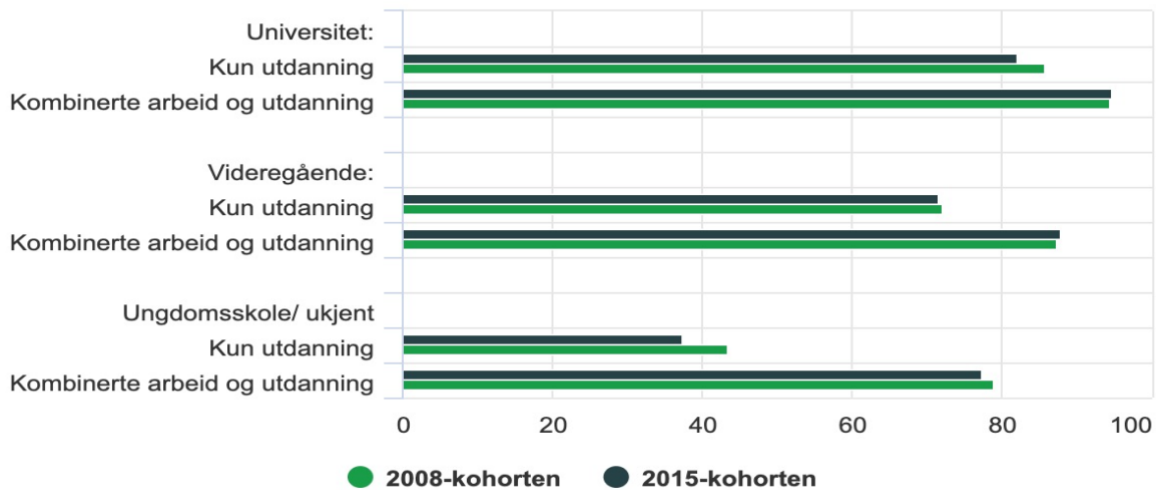
Som tidligere nevnt har ungdom som kommer fra familie med lav sosioøkonomisk status oftere dårligere psykisk helse, men dårlig helse kan komme fra flere faktorer enn det sosioøkonomiske. Det kan være påvirkning utenfor familien. En studie utført av NOVA viser at personer med psykiske helseproblemer kan få problemer med å komme inn på arbeidsmarkedet. Selv om alle har ulike sykdomsforløp vil det foregå en sortering av mennesker

hvor arbeidsgiver heller ansetter de friskeste (Ugreniov & Bjørnshagen, 2020). Selv om arbeidsgiver ikke har krav på å vite om søkerens psykiske helse, så vil det likevel være vesentlig informasjon dersom ungdommen har behov for tilretteleggelse. Det vil være vanskeligere for ungdom med psykiske helseplager å holde på en jobb, dersom det ikke er gjort eventuelle nødvendige tilretteleggelse. (Hyggen & Hammer, 2013, s. 102). Det vil være rimelig grunn til å tro at sosioøkonomisk status er en faktor for å påvirke ungdommenes muligheter senere i livet innen utdanning og helse.

En annen mulig faktor for at ungdommer sliter med å komme inn på arbeidsmarkedet er mangel på arbeidserfaring. I en rapport skrevet av kunnskapsavdelingen i NAV kom det frem at det å ha arbeidserfaring har stor betydning for om ungdommene kommer i jobb eller ikke (Bragstad & Sørbo, 2014). Med arbeidserfaring vil man få det man kaller referanser på CV-en. En referanse er en person som kan bli kontaktet dersom en mulig ny arbeidsgiver ønsker å få bekrefte at søkeren er slik den fremstår i CV-en og i søknadsteksten. En studie utført av SSB hvor de i løpet av et lengre tidsrom har fulgt to kohorter viser at arbeid kombinert med utdanning har en positiv effekt (Fedoryshyn & Segiet, 2020). Kohortene var ferdig i utdanning i 2008 og 2015 og var mellom 15-29 år. De som har kombinert arbeid og utdanning gjelder de som har jobbet mindre enn 19 timer i uken. Figur 2 er hentet fra artikkelen, den viser sysselsettingsandel til informantene to år etter endt utdanning, etter utdanningsnivå (Fedoryshyn & Segiet, 2020). Tallene i tabellen er fra 2010 og 2017 altså to år etter kohortene har endt utdanning. De som har falt helt utenfor har fått status «ukjent» i 2015 kohorten gjaldt det i størst grad innvandrerkvinner.

Figur 2, sysselsettingsandel to år etter endt utdanning etter utdanningsnivå. 2010 og 2017
(Keute & Perlic, 2019)

Figur 2. Sysselsettingsandel to år etter endt utdanning etter utdanningsnivå. 2010 og 2017.

Kilde: Statistisk sentralbyrå.

Figur 2 viser at arbeid kombinert med utdanning har gitt positiv effekt for begge kohortene for om de to år etter utdanning er sysselsatt. Det er har særlig en positiv effekt for de som har fullført ungdomsskole/ukjent (Fedoryshyn & Segiet, 2020). Selv om figur 2 viser informanter som fikk arbeidserfaring og hadde fullført utdanning, vil det basert på uttalelsene til kunnskapsavdelingen fra nav være rimelig grunn til å tro at arbeidserfaring generelt er en faktor for at ungdom ikke kommer inn på arbeidsmarkedet.

4.1 Endringer på arbeidsmarkedet som faktor for sårbare ungdom

Dagens næring på arbeidsmarkedet er en tjenesteytendenæring, også kalt tertiærnæring og servicenæring. Denne næringen kjennetegnes ved at man ikke produserer varer, men at vi får penger fra salg av tjenester og service. Tidligere hadde vi en primærnæring som innebar å utnytte naturen og fremstille sine egne råvarer fra jorden man eide. Deretter kom sekundærnæringen, det var i denne næringen lønnsarbeid ble innført, den innebar bearbeiding av råvarer for å selge på markedet. I dagens næringsliv stilles det oftere høyere krav til utdanning og sosiale ferdigheter, som gjør det vanligere å få jobb enn det var i sekundærnæringen.

Sennett (oversatt av Enebakk, 2001) skriver om tre typer maktstrukturer som skjuler seg bak fleksibiliteten i den nye kapitalismen. Disse maktstrukturene har ført til endringer som kan være mulige faktorer for at de aktuelle ungdommene ikke får jobb i dagens samfunn. Den første maktstrukturen handler om kontinuitet og omorganisering i organisasjonene. Dette gjør at sjefene hele tiden søker etter den mest effektive måten å jobbe på. Disse endringene innebærer at sjefene omstrukturer og sentraliserer. Dette vil ifølge Sennett føre til at de ansatte har overfladiske holdninger, siden det hele tiden er endringer innen jobben blir de ansatte hindret i å skape nære bånd med kollegaene sine. Den andre maktstrukturen innebærer fleksibel spesialisering av produksjonen. Makten ligger her i at et produkt er satt sammen av flere innkjøpte deler fra underleverandører. Arbeidskraften blir erstattet av maskiner og teknologi. Arbeidsoppgavene som har blitt erstattet av maskiner er de arbeidsoppgavene som kan passe for ungdom og ikke krever høy utdanning eller særlig formelle ferdigheter. Den siste formen for maktstrukturen handler, i følge Sennett, om hvordan lederen viser sin makt. Tidligere satt sjefen og fysisk overvåket de ansatte sitt arbeid. I dagens samfunn er ikke denne overvåkingen svekket, den er bare mer usynlig. På grunn av digitale systemer kan sjefen overvåke de ansatte sin aktivitet og effektivitet gjennom en arbeidsdag. Sennett sine endringer i maktstruktur sier ikke noe direkte om maktstrukturen i Norge, men en rapport fra OECD viser at Norge er det medlemslandet med færrest jobber for ufaglærte. Kun fem prosent av jobbene antas å bestå av enkle og rutinepregede oppgaver som ikke stiller krav til utdanning (OECD 2008 referert i Hyggen & Hammer, 2013, s. 19). OECD (organisasjonen for økonomisk samarbeid og utvikling) er et viktig internasjonalt forum hvor 36 ulike land kommer i dialog og gir innspill til samarbeid om økonomiske og sosiale spørsmål (Utenriksdepartementet, 2012). Torp er en Norsk forsker, han hevder at kravene som stilles i dagens samfunn kan være årsaken for at de aktuelle ungdommene ikke får jobb. De trenger som oftest oversikt og stabile arbeidsforhold for å mestre arbeidsoppgavene (Torp, 2005 referert i Hyggen & Hammer, 2013, s. 19). Det kan derfor være rimelig grunn til å si at endringer på arbeidsmarkedet er en mulig faktor for at det er vanskeligere for ungdommer å få jobb i dagens tjenestenæring.

4.2 Konsekvenser av å ikke komme inn på arbeidsmarkedet

Sammenlignet med andre land har Norge en lav arbeidsledighet, også blant ungdom (Sandvik & Rønning, 2007). Det er i seg selv er en positiv ting med lav arbeidsledighet, men det gjør også at de som står utenfor arbeidsmarkedet blir mer synlig. Regjeringen skriver i sin IA-rapport (inkluderende arbeidsliv) fra 2016 at det er «viktig å ha oppmerksomhet på ungdom

og andre grupper uten arbeidserfaring, utdanning og de som over lengre tid har fått arbeidsavklaringspenger» (Faggruppen for IA-avtalen, 2016, s. 43).

Siden arbeidsledigheten er så lav, er det regnet som en normaltilstand å være i jobb. Det vil da være ett avvik fra samfunnet dersom man ikke har jobb. Dersom man ufrivillig ikke kommer inn på arbeidsmarkedet vil det over lengre tid utvikle konsekvenser. Forskning viser at ungdommer som har problemer i overgangen fra utdanning til arbeid kan få langsiktig negative konsekvenser, også for senere tilknytning til arbeidslivet gjennom livsløpet (Andress, 1989, Hammer 1997 referert i Hyggen & Hammer 2013, s. 183).

Å være arbeidsledig er ikke automatisk en negativ konsekvens i seg selv, men ofte er det forholdene som hører til dem symbolske interaksjonisme. Den dominerende gruppen i samfunnet vil sette en standard, og definerer hva som er sosialt akseptert og ikke. Derfor vil individene i samfunnet hele tiden leve etter hva samfunnet forventer av dem. Dersom man ikke klarer å leve opp til de institusjonelle normene i samfunnet, kan man over tid bli marginalisert fra arbeidslivet (Halvorsen, 2010, s. 18). Å bli marginalisert innenfor arbeid som område er en prosess som skjer over tid, og dersom det ikke skjer endringer og man ikke får seg jobb, kan det lede til at man blir ekskludert fra samfunnet.

Det å få seg en jobb vil for de fleste være helsefremmende, det gir en struktur i hverdagen, økonomisk stabilitet, selvstendighet og gjennom kollegaer vil man oppleve å være en del av noe sosialt (Skogen, 2014). Psykiske helseplager er mer vanlig for arbeidsledige enn de som er i arbeid (Skogen, 2014). Dersom man over tid blir stående utenfor arbeidslivet kan arbeidsmarginshieringen over tid føre til at man kanskje blir marginalisert på flere områder. Man kan miste kontakt med de sosiale nettverkene man har eller falle bakpå og ikke følge med i utviklingen av samfunnet. Det kan over tid skape dårlig selvbilde og følelse av at det ikke er brukt for deg i samfunnet dersom man om og om igjen blir avvist i søknadsprosessen (Halvorsen, 2010, s. 145).

Overgangen fra ung til voksen handler om overgangen fra student til sysselsatt, fra økonomisk avhengighet til uavhengig og ha mulighet til å ta gode selvstendige avgjørelser. Dersom ungdommer ikke kommer seg ut i arbeidslivet, kan de stå i fare for å bli låst i moratorium stadiet, det innebærer at blir såtende i en ufrivillig forlenget ungdomstid, arbeidsledigheten kan hindre dem i å gå inn i voksenlivet (Furlong, 2013, s. 141).

Jean Tweng er en amerikansk psykolog som har konkludert med at det i dagens samfunn tar lengre tid før ungdommene blir voksne (Tweng referert i Sletten, Hega & Sletten 2021 s. 49). Dette kommer av at ungdommene er mer avhengig av foreldrene enn før. De bor lengre hjemme, får lengre økonomisk støtte. I primær- og sekundærnæringsen var det mer normalt med

større familier og flere søsken slik at barna kunne være en ressurs og hjelpe til for familien. En konsekvens av de store familiene var at barna tidlig måtte flytte ut å klare seg selv, slik at foreldrene hadde råd til å forsørge resten av familien. I dagens tjenestesamfunn har vi mindre kjernefamilier og bedre økonomi, som fører til at foreldrene har råd og tid til å forsørge og ha barna boende hjemme lengre. Foreldrene til norske barn har etter §66 i *barnelova, 1982* en forsørgelsesplikt. Av paragrafen kommer det frem at foreldrene er pliktig til å forsørge barnet til det er 18 år, eller til det er ferdig i utdanning. Det kommer frem av §68 at foreldrene ifølge det norske skolesystemet har forsørgelsesplikt frem til barnet er ferdig på videregående (*barnelova, 1982, §68*). Ungdommer kan da bli forsørget av foreldre frem til de er ferdig på videregående, og barna vil derfor ikke ha behovet for å jobbe. Twenge er opptatt av at ungdommene har behov for avstand til foreldrene for å kunne ta voksne avgjørelser å lære seg å stå på egne bein. De trenger å kunne handle klær alene, gå på date og komme seg ut av huset og utforske (Tweng referert i Ødegård & Pedersen, 2021, s. 50). De vil da gjøre seg egne erfaringer som vil gjøre de bedre rystet dersom lignende situasjoner oppstår senere, istedenfor at noen tar avgjørelser for de eller forteller hva de skal gjøre. Det kan bli en brå overgang etter videregående dersom ungdommene ikke har fått utfordret seg selv fra før.

En annen konsekvens som kommer av arbeidsmarginalisering, er mangel på økonomisk selvstendighet. En studie gjort av SSB viser at selv om det økonomiske ikke er avgjørende, så det er sammenheng mellom hvor tilfreds man er i livet og hvilken inntekt man har (Vrålstad, 2017). Mangel på egne inntekter fører til at ungdommene ikke blir selvstendige og de må bli forsørget av familien eller gjennom andre støtteordninger. Søtten de får er ofte nokk til å dekke grunnleggende behov, men ofte ikke mer enn det. Dersom man har en jobb vil man kunne sette seg ulike mål man ønsker å oppnå, det kan være i form av å kjøpe/leie hus et ønsket sted eller en opplevelse man drømmer om å oppnå. Uten jobb og økonomisk overskudd vil det være opp mot umulig å oppnå målene.

5. Drøfting

I dette kapittelet skal jeg drøfte de ulike faktorene som er presentert tidligere som kan påvirke ungdom til å ikke komme inn på arbeidsmarkedet. Jeg skal til slutt i kapittelet komme med anekdotisk evidens fra praksisperioden min.

Ungdomstiden kan være en stressende tid for mange, og denne perioden består av flere store forandringer. De skal videre fra ungdomsskole til videregående, og i en alder av 16 år skal man velge hvilken yrkesretning man ønsker å jobbe med resten av livet. Mange har nok med å tenke på at de skal prestere både på skolen, sosialt og i hjemmet, og de skal i tillegg finne sin egen plass i samfunnet. En undersøkelse viser at ungdommene selv mener at det stilles mange og uoversiktlige krav som skal leves opp til, som fører til stress og usikkerhet (Socialdepartement 2006 referert til i Hyggen & Hammer, 2013. s. 101). Dersom ungdommen er under 18 år også kan det være ekstra utfordrende å komme inn på arbeidsmarkedet, da det er begrenset hvilke jobber de kan få. Som tidligere nevnt så skrev regjeringen i IA-rapporten fra 2016 om viktigheten av å få de aktuelle ungdommene ut i arbeidslivet. Rapporten viser at det er viktig å få denne gruppen ut i arbeid og at det er et tema i politikken.

Utdanning er en viktig faktor for om man får jobb eller ikke. I Norge har alle innbyggere rett på lik utdanning, dette kom ved reform 94. Denne utdanningsreformen bestemte at alle som hadde fullført grunnskolen hadde krav på en treårig videregående. De tre årene med videregående må gjennomføres innen fem år for å regnes som fullført. Reformen har ført til at det i det norske samfunnet er en norm å fortsette på videregående utdanning etter grunnskolen. I 2011 startet 97 prosent av de som hadde fullført grunnskolen på videregående (SSB 2011 referert i Hyggen & Hammer, 2013 s.213). Videregående utdanningen er for de fleste lett tilgjengelig og studentene har rett til økonomisk støtte via foreldre eller andre støtteordninger, som gjør det så godt som kostnadsfritt. De fleste arbeidsplasser krever kompetanse om ett visst utdanningsnivå, og som tidligere vist i tabell 1, vil høyere utdanning føre til lavere arbeidsledighet. Selv om alle har samme mulighet til å starte på videregående, er det likevel ikke alle som fullfører skolegangen i løpet av fem år. De ungdommene som ikke fullfører videregående skole, har ikke mange muligheter og står i fare for å bli stemplet som sosiale avviker da de bryter normen i samfunnet om å fullføre videregående. De går imot samfunnet og det kan over tid føre til at de blir marginaliserte og stemplet av arbeidsgivere.

Tidligere forskning har vist at det er flere årsaker til at ungdommer ikke fullfører videregående. Det er ofte mer sammensatt enn at de bare ikke vil eller gidder (Rogstad & Reegård, 2016. s. 62). Forskning presentert i «de frafalne» av Rogstad og Reegård (2016) viser at en av årsakene til at ungdommer slutter på videregående er knyttet til trivselen på skolen. Ungdommene tilbringer mange timer i løpet av dagen på skolen, det vil derfor være en avgjørende faktor at de skal trives for å ville være der. Alle skoler skal ha prosedyrer som skal gjøres dersom det oppstår mobbing (Utdanningsdirektoratet 2019). Men mobbing og utstøting skjer på ulike måter og folk reagerer forskjellig. Det er ikke alltid det blir plukket opp eller at prosedyrene klarer å hindre at det skjer. Mobbing kan være en årsak til at ungdommene senere utvikler psykiske helseplager (Lunde, 2012). De psykiske helseplagene som kommer av å ha opplevd mobbing kan få ettervirkninger til at ungdommene senere får problemer i arbeidslivet.

Den sosioøkonomiske statusen til familien har som tidligere nevnt en påvirkning på mulighetene ungdommene får senere i livet. Denne statusen har påvirkning til flere faktorer, men det er ikke alle familier som rammes av alle faktorene. Noen familier kan slite med det økonomiske, men allikevel ha gode sosiale og kulturell kapital.

Kulturell kapital er som tidligere nevnt en del av hva ungdommene lærer av foreldrene. Dersom ungdommene ikke lærer de kulturelle kodene i samfunnet kan det det føre til at de blir sett på som avvikere og annerledes. Hva som er den kulturelle kapitalen, er bestemt av symbolsk interaksjonisme altså den dominerende gruppen i samfunnet.

Kunnskapen ungdommene har med seg hjemmefra kan påvirke prestasjonene de har på skolen. Disse prestasjonene kan være avgjørende for hvilke muligheter de har etter fullført skole. Gode karakterer på ungdomsskolen vil gi fordeler av å kunne velge den videregående retning de ønsker. Dersom det i en søknadsprosess er flere søkere enn det er studieplasser, er det de med best karaktersnitt som får plassen. En artikkel skrevet i SSB analyse: 2020 viser at selv om de fleste får oppfylt ønske om hvilke utdanningsprogram og videregående skole de vil gå på, så bruker de som ikke får ønsket oppfylt lengre tid på å fullføre eller så fullfører de ikke i de heletatt (Kalcic & Ekren, 2020). Dersom ungdommene har gode prestasjoner på videregående, vil det gi fordeler av å komme inn på den høyskolen eller universitetet de ønsker.

Rogstad og Reegård (2016) skriver om de faglige forutsetningene de har med seg fra oppveksten, altså den sosioøkonomiske statusen som en faktor for at de dropper ut av videregående (Rogstad & Reegård, 2016. s. 62). Dersom de ikke har gode kort på hånden og gode forkunnskaper som ligger til grunn, vil de være dårligere rustet til å meste skolen. Hvis ungdommene er dårligere rustet til å forstå kunnskapen på skolen, og ikke klarer å henge med

på det faglige, vil skolen til slutt bli assosiert med et sted med lite eller ingen mestringsfølelse. Dette kan føre til at ungdommene har lite eller ingen motivasjon til å fullføre. Kunnskapen og erfaringene man får med seg fra oppveksten kan være avgjørende når man skal ut i livet etter studiet og inn på arbeidsmarkedet.

Selv om økonomi ikke er avgjørende for hvordan en familie har det, vil det likevel være en faktor. Som tidligere nevnt så er det bevist sammenheng mellom hvor tilfreds man er i livet og hvilken inntekt man har (Vrålstad, 2017). Dersom en fattig familie hadde hatt økonomien til en rik familie ville det hatt innvirkning på tiden og ressursene de legger i oppdragelsen.

Gjennom primærsosialiseringen kan foreldrene, i tillegg til å påvirke motivasjonen til ungdommene, være med på å påvirke holdningene ungdommene får til arbeidslivet. Denne påvirkningen kommer gjennom holdningene foreldrene uttrykker til barnet. Dersom foreldrene har en god jobb de er tilfredse med, vil det videreføre et positivt syn på arbeid til ungdommene. Mens ungdom som vokser opp med foreldre som ikke er tilfreds med jobben sin, vil assosiere arbeid med at det er et slit. De som er minst tilfreds med jobben sin er renholdere, ansatte i salg og kundeserviceyrker og ufaglærte hjelpearbeidere (Dalen, 2020). Hvem som er tilfreds med jobben sin har sammenheng med hvilke muligheter som finnes til å unytte og videreutvikle kompetanse i jobben, og ikke så mye hvilken status de har i samfunnet (Dalen, 2020). Dette vil gi foreldre med lav sosioøkonomisk status en mulighet til å videreføre ett positivt syn på arbeidslivet uten at de kanskje ikke tjener så mye.

Helse er som tidligere nevnt påvirket av den sosioøkonomiske statusen, dette kommer av valg og muligheter foreldrene har til å investere i helsen. Ungdommenes psykiske helse kan påvirkes av den fysiske helsen (helsedirektoratet, 2021). Det kan være alt fra hvilken kvalitet på mat man har råd til å kjøpe, til hvilke midler man har til å bruke på god tannhelse. Dersom barna ønsker å drive med idrett krever det ofte at familien har ressurser og tid til å følge opp. Kontingent skal betales, utstyr må kjøpes, reise til og fra trening ofte i regi av foreldre, og kanskje de skal være på stevner eller cup som også koster penger. Dersom man kommer fra en hardtarbeidende lavtlønnet familie, er det ikke alltid det strekker helt til slik at familien har overskudd til å betale utgiftene det gir eller tid til å følge opp. På denne måten kan ungdommens fysiske helse påvirke den psykiske helse ut ifra av hvilke ressurser familien har.

Den sosiale kapitalen handler om nettverkene en person har rundt seg, og hvordan en sosial krets kan brukes for å tilegne seg kunnskap. Man vil tilegne seg kunnskap gjennom sosialt nettverk på bakgrunn av temaene som blir snakket om og språkbruken. Dersom man møtes til middag med venner, og vennene er ressurssterke, kan samtalen rundt middagsbordet endre

hvordan ungdommen ser på ting eller at de tilegner seg ny kunnskap. En diskusjon om politikk vil gi mer kunnskap og utfordringer enn en diskusjon om Realty tv. Sosialt nettverk viser seg i flere sammenhenger å være en fordel når man søker jobb. For eksempel vil en bekjent som jobber i bedriften kunne legge inn gode ord for søkeren, og på den måten påvirke søkeren.

For en ungdom vil det å kunne vise til relevant arbeidserfaring ha en positiv effekt i søknadsprosessen. Når en arbeidsgiver skal ansette en ny person er han/hun avhengig av at arbeidstakeren møter opp i tide og utfører den jobben som blir gitt. Det vil da være positivt å ha en referanse å kunne vise til som kan bekrefte at personen er egnet for jobben. Dersom ungdommen har hatt samme jobb over lengre tid, vil det vise en mulig ny arbeidsgiver at de er trofast og pålitelig. Som tidligere vist fra figur 1 og NAV rapporten har arbeidserfaring ved siden av studie en positiv effekt på om ungdommene får seg jobb senere eller ikke. Dette vil vise at ungdommene er dedikerte og har disiplin til å klare seg på skolen i tillegg til å ha en jobb.

For en aktuell ungdom som ikke har forutsetningene til å få seg jobb på egenhånd, kan sommerjobb være en inngangsbillett inn i arbeidslivet. En sommerjobb kan gi en ungdom mulighet til å få en jobb de ellers ikke ville vært kvalifisert til. Dersom ungdommen i løpet av sommeren klarer å vise at han mestrer oppgavene som er gitt, og er god i jobben, kan det gi mulighet for fortsettelse som vikar etter sommeren i ferier og ekstravikar. På denne måten vil de kunne skaffe seg arbeidserfaring og referanser å vise til på CV-en, eller mulighet til fast arbeid. Jon Epland er seniorrådgiver i SSB, og han sa i ett intervju i 2017 at ungdommene som kommer fra familier hvor begge foreldrene er i jobb har større sjanser for å skaffe seg sommerjobb (Ludvigsen, 2019). Han forklarer at årsaken til det er at ungdom som har foreldre som er i arbeid har større mulighet for sommerjobb er fordi de kan bruke foreldrenes nettverk til å få seg jobb.

Selv om det er stor etterspørsel på arbeidsmarkedet på den ene siden så er det på den andre siden færre jobber på markedet for ufaglærte. Mange av jobbene som før var tilgjengelig for ungdom har i dagens samfunn blitt erstattet av maskiner eller så har de fått ulike formelle krav. Endringene på arbeidsmarkedet påvirker særlig ungdom som sliter med psykiske helseplager. I dagens tjenesteytendenæring stilles høye krav til sosiale ferdigheter og direkte kommunikasjon med kunder. Mange som sliter med psyken har utfordringer med nettopp disse mellommenneskelige relasjoner med fremmede (Hyggen & Hammer, 2013 s.102). De jobbene som er tilgjengelig for ungdom er ofte lavt betalt, deltidsarbeid eller midlertidige stillinger. Ungdommene blir da gående rundt å være konstant usikker for hva som bringer de videre, om de har jobb eller ikke, eller om de kommer til å få noen vakter den neste måneden.

5.1 Anekdotisk evidens fra praksisperiode

Anekdotisk evidens fra praksisperioden min viser at ungdom som ikke er i utdanning eller arbeid ofte føler seg som avvik fra samfunnet. Praksisen gikk over syv uker i ungdomstjenesten, tjenesten er i regi av Kristiansand kommune og tilbyr gratis hjelp til ungdommer som ikke går på skolen og har helsesøster som kontaktperson. Tematikken handler i hovedsak om rus, psykisk helse og ungdommer som sliter med å finne en tilhørighet i samfunnet. En viktig faktor for at ungdommene som kommer til tjenesten får den hjelpen de trenger er at tilbudet er frivillig, det stilles da krav til at ungdommene selv ønsker hjelp. Målet er at ungdommer som sliter med psykisk helse, rus, har droppet ut av skole eller ikke kommer inn på arbeidslivet skal få en meningsfull hverdag. Veilederen min var leder for et «sommerjobb-prosjekt» og «helårsprosjekt», prosjektet gir ungdommer en mulighet til å prøve seg på arbeidsmarkedet. Jobben de får gjennom prosjektet gir de en fast lønn i måneden som er betalt av Kristiansand kommune (Kristiansand kommune, 2020). Det vil derfor ikke være noen kostnader for arbeidsgiver å ansette ungdommene, men det stilles krav til at ungdommen får grundig opplæring. Ungdommene som var en del av prosjektet fikk da en inngangsbillett til arbeidsmarkedet, noen fikk til og med jobb etter prosjektet var over og fikk derfor en «normal jobb» med «normal lønn» som ikke var gjennom tiltaket.

6. Konklusjon

I denne oppgaven har målet vært å besvare følgende problemstilling: *Hvilke faktorer er med på å påvirke ungdommens inngang til arbeidsmarkedet*

Jeg har belyst ulike faktorer som kan påvirke ungdommers mulighet til å få seg jobb på dagens arbeidsmarked i Norge. Dersom ungdommene har lav utdanning, vil det være en faktor for at de ikke er kvalifisert til å få en jobb. Kommer de fra familie med lav sosioøkonomisk status vil overføringene i form av tid og ressurser fra foreldre til ungdom være med på å påvirke hvilke muligheter ungdommene har, og hvilket grunnlag foreldrene har lagt for ungdommene senere i livet. Har ungdommen dårlig helse, kan det påvirke hvilke muligheter de har til å mestre en arbeidsoppgave. Mangel på arbeidserfaring påvirker inngangen til arbeidsmarkedet i den forstand at ungdommen ikke har noen referanser eller erfaringer for hvordan arbeidslivet fungerer. En arbeidsgiver som skal ansette en ungdom uten arbeidserfaring må da ta sjanser og risikerer at ungdommen ikke er slik den fremstiller seg i søknadsteksten og på CV-en.

Flere av faktorene har sammenheng og de blir påvirket av hverandre. Det kan være fordi dårlig helse kan føre til lav utdanning som igjen fører til arbeidsledighet. Eller at langvarig arbeidsledighet kan føre til dårlig helse som igjen vil gjøre det vanskeligere å komme inn på arbeidsmarkedet.

Hadde oppgaven vært av et større omfang, ville jeg benyttet meg av intervju som en del av studie. Jeg kunne da ha fått svar fra de aktuelle ungdommene hvordan de selv opplever overgangen fra ungdom til voksen, og hvordan de selv opplever arbeidsmarkedet. Et annet perspektiv kunne vært intervju av arbeidsgivere og undersøke deres tanker knyttet til ansettelse og ansettelsesprosessen av ungdom.

7. Litteraturliste

- Arbeidsmiljøloven, (2006). *Lov om arbeidsmiljø, arbeidstid og stillingsevne mv.* (LOV-2005-06-17-62). Lovdata <https://lovdata.no/pro/#document/NL/lov/2005-06-17-62>
- Baker, C. N., Hagen, I. (2020, 4. november). Kulturell kapital. NDLA. <https://ndla.no/article/26866>
- Bakken, A, Hegna, K & Sletten, M 2021. *Offline, online. Digitale ungdomsliv gjennom tre tiår. I Ødegård, & Pedersen, W. (2021). Ungdommen.* Cappelen Damm akademisk
- Barnelova (1982), *Lov om foreldre og barn.* LOV-1981-04-08-7). Lovdata <https://lovdata.no/pro/#document/NL/lov/1981-04-08-7>
- Becker, H. (1973). *Outsiders: Studies in the sociology of deviance* (A Free Press paperback). New York: Free Press.
- Bragstad, T. og Sørbø, J. (18.02.2014). *Hvem er unge med nedsatt arbeidsevne?* (arbeid og velferd nr.1-2014) kunnskapsavdelingen i NAV. <https://www.nav.no/no/nav-og-samfunn/kunnskap/analyser-fra-nav/arbeid-og-velferd/arbeid-og-velferd/hvem-er-de-unge-med-nedsatt-arbeidsevne>
- Bourdieu, P, (2006) «*Kapitalens former*» Agora (Oslo, Norway) <https://doi.org.galanga.hvl.no/10.18261/ISSN1500-1571-2006-01-02-02>
- Dalen H. B (29.06.2020) «*Bønder og leger blant de mest tilfredse med jobben*», arbeidsmiljø, levekårsundersøkelsen 2020, statistisk sentralbyrå <https://www.ssb.no/arbeid-og-lonn/artikler-og-publikasjoner/bonder-og-leger-blant-de-mest-tilfredse-med-jobben>
- Ekren R. (2014). *Sosial reproduksjon av utdanning?* Samfunnsspeilet, statistisk sentralbyrå, 5/2014, s. 20-24 <https://www.ssb.no/sosiale-forhold-og-kriminalitet/ssp/attachment/212558?ts=14aca091300>
- Faggruppen fra IA- avtalen (29.06.2016). *Målene om et mer inkluderende arbeidsliv- status og utviklingstrekk.* (rapport 2016). arbeids- og sosialdepartementet https://www.regjeringen.no/contentassets/9ae77c324aae4e8b98efde191bc4ac06/asd_ia-rapport_2016_web_uu.pdf
- Fedoryshyn N. & Segiet K 27.01.2020. *Dårligere start på arbeidsmarkedet for lavt utdannede*, SSB analyse: 2020/01: overgang fra utdanning til arbeid. <https://www.ssb.no/arbeid-og-lonn/artikler-og-publikasjoner/darligere-start-pa-arbeidslivet-for-lavt-utdannede>
- Furlong, A. (2013). *Youth studies: an introduction* (pp. XII, 300). Routledge.
- Halvorsen, K. (2010). *Når det ikke er bruk for deg: Arbeidsløshet og levekår.* Oslo: Pensumtjeneste.
- Helsedirektoratet (29.01.2021) *Psykisk helse og fysisk aktivitet*, helse Norge <https://www.helsenorge.no/psykisk-helse/psykisk-helse-og-fysisk-aktivitet/>

Hyggen, & Hammer, T. (2013). *Ung voksen og utenfor: mestring og marginalisert på vei til voksenliv* (p. 239). Gyldendal akademisk.

Johannessen

Kalcic, M. & Ekren, R. (2020). *De som får førsteønske, har større sjans for å fullføre videregående skole*. SSB analyse: 2020, statistisk sentralbyrå <https://www.ssb.no/utdanning/artikler-og-publikasjoner/de-som-far-forsteonske-har-storre-sjans-for-a-fullfore-videregaende>

Keute, A. Perlic, B. og Holgersen, H. (2019). *Utdanningsløpet til personer født i 1975, 1985 og 1995* (Rapporter 2019/39) <https://www.ssb.no/utdanning/artikler-og-publikasjoner/attachment/406839?ts=16f0ede14e8>

Kristiansand kommune (10.07.2020). *Stå på i sommer*. Kristiansand komme. <https://www.kristiansand.kommune.no/aktuelt/2020/star-pa-i-sommer/>

Ludvigsen, B, G (11.05.2019) *Unge sliter med å få sommerjobb*. NRK Sørlandet <https://www.nrk.no/sorlandet/faerre-ungdom-far-jobb-1.14571541>

Lunde, M. L. (12.06.2012) *Skolemiljø- arena for læring og samvær*, samfunnspeilet (2012/3) statistisk sentralbyrå <https://www.ssb.no/utdanning/artikler-og-publikasjoner/skolemiljo-arena-for-laering-og-samvaer>

Rogstad, & Reegård, K. (2016). *De Frafalne om frafall i videregående opplæring - hvem er de, hva vil de og hva kan gjøres?* (p. 209). Gyldendal akademisk.

Sandvik O. & Rønning E. (2007). *Mange jobber, få ledige, men ungdom er utsatt*. Samfunnspeilet, 2-6/2007, årgang (21) s.45- 55 <https://www.ssb.no/a/samfunnsspeilet/utg/200705/ssp.pdf>

Sennett, & Enebakk, V. (2001). *Det fleksible mennesket: personlige konsekvenser av å arbeide i den nye kapitalismen* (p. 199). Fagbokforlag.

Skirbekk, S. & Tjora, A. *Sosialisering i store norske leksikon* på snl.no. Hentet 19. mai 2022 fra <https://snl.no/sosialisering>

Skogen, J. C (30.06.2014). *Arbeid og helse i Noreg* (folkehelse rapporten 2014). Folkehelseinstituttet <https://www.fhi.no/globalassets/dokumenterfiler/rapporter/2014/folkehelse rapporten-2014-pdf.pdf> s. 214-216

Statistikkbanken, (18.05.2022) *08410: undersysselsatte og arbeidsledige (1000 personer), etter kjønn, alder utdanningsnivå, statistikkvariabel og år*. arbeidskraftundersøkelsen, statistisk sentralbyrå <https://www.ssb.no/statbank/sq/10068231>

Tjernshaugen, A; Tjora, A.: *sosioøkonomisk i Store norske leksikon* på snl.no. Hentet 19. mai 2022 fra <https://snl.no/sosio%C3%B8konomisk>

Torvik F. A med fler (30.01.2020). *Foreldrenes utdanningsnivå påvirker barnas psykiske helse*. Forskningsfunn. Folkehelseinstituttet <https://www.fhi.no/nyheter/2020/foreldrenes-utdanningsniva-pavirker-barnas-psykiske-helse/>

Utdanning.no (11.10.2016) *Sosiologi - yrkesbeskrivelse*.

<https://utdanning.no/yrker/beskrivelse/sosiolog>

Utdanningsdirektoratet (2019) *Mobbing og mistriksel – hva skal skolen gjøre?*

<https://www.udir.no/laring-og-trivsel/skolemiljo/aktivitetsplikt/>

Utenriksdepartementet (07.11.2012) *Kort om OECD*,

https://www.regjeringen.no/no/tema/naringsliv/handel/ud_innsikt/om_oecd/id707180/

Ugreniov, E. & Bjørnshagen, V. (2020) *Arbeidsgivere lite interessert i unge med psykiske helseproblemer*. KAI-kronikken (16.09.2020) OSLOMET

<https://www.oslomet.no/om/nyheter/kai-kronikken/arbeidsgivere-psykiske-helseproblemer>

Vrålstad, S. (2017) *Livskvalitet slik har vi det – livskvalitet og levekår (2017 utgave)* statistisk sentralbyrå <https://www.ssb.no/sosiale-forhold-og-kriminalitet/artikler-og-publikasjoner/livskvalitet>

With, M. L. (29.8 2018) *Arbeid og utdanning. Slik har vi det – livskvalitet og levekår, utgave 2017, statistisk sentralbyrå* <https://www.ssb.no/sosiale-forhold-og-kriminalitet/artikler-og-publikasjoner/arbeid-og-utdanning>

Ødegård, & Pedersen, W. (2021). *Ungdommen*. Cappelen Damm Akademisk NOASP.

Aanesen, K. H. (2020, 8. desember). *Hva er marginalisering?* NDLA. <https://ndla.no/article/27486>

Høgskulen på Vestlandet

S0590 Bacheloroppgave i sosiologi

S0590-O-2022-VÅR-FLOWassign

Predefinert informasjon

Startdato:	09-05-2022 00:00	Termin:	2022 VÅR
Slutt dato:	23-05-2022 14:00	Vurderingsform:	Norsk 6-trinns skala (A-F)
Eksamensform:	Bacheloroppgave i sosiologi		
Flowkode:	203 S0590 2 O 2022 VÅR		
Intern sensor:	(Anonymisert)		

Deltaker

Kandidatnr.:	416
---------------------	-----

Informasjon fra deltaker

Antall ord *:	8380
----------------------	------

Sett hake dersom Nei
besvarelsen kan brukes
som eksempel i
undervisning?:

Egenerklæring *: Ja
Jeg bekrefter at jeg har Ja
registrert
oppgavetittelen på
norsk og engelsk i
StudentWeb og vet at
denne vil stå på
vitnemålet mitt *:

Jeg godkjenner autalen om publisering av bacheloroppgaven min *

Ja

Er bacheloroppgaven skrevet som del av et større forskningsprosjekt ved HVL? *

Nei

Er bacheloroppgaven skrevet ved bedrift/virksomhet i næringsliv eller offentlig sektor? *

Nei